

Határozatok Tára

MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2016. április 5.¹

C-57/15. sz. ügy

**United Video Properties Inc.
kontra
Telenet NV**

(a Hof Van Beroep te Antwerpen [antwerpeni fellebbviteli bíróság, Belgium] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Szellemi tulajdonjogok — 2004/48/EK irányelv — 14. cikk — Eljárási költségek — Az ügyvédi és szakértői költségek megtérítése — Az ügyvédi tiszteletdíjak tekintetében megállapított felső határ”

1. A Hof Van Beroep te Antwerpen (antwerpeni fellebbviteli bíróság) által a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelemben előterjesztett kérdések látszólag kisebb jelentőséggel bírnak, de valójában kényes jogi problémákat vetnek fel. Bár elvileg csak arra irányulnak, hogy összeegyeztethetők-e az uniós joggal az olyan nemzeti (ebben az esetben belga) jogszabályok, amelyek az eljáráshoz kapcsolódó és a pervesztes felet terhelő bizonyos költségek megtérítésére vonatkoznak, ugyanakkor alkalmat nyújt szélesebb körben állást foglalni az uniós jognak a tagállami polgári eljárási törvényekre gyakorolt hatásáról.

2. A kérdést előterjesztő bíróságban kétségek merültek fel a szellemi tulajdonjogok védelmére irányuló bírósági eljárás keretében az ügyvédi tiszteletdíjak szerinti költségtételekre és a szakértői költségekre a belga rendszer (törvény és a semmítőszék ítélezési gyakorlata) alkalmazását illetően. Mivel a 2004/48/EK irányelv² tartalmaz az eljárás költségeire vonatkozó kifejezett rendelkezést, főszabály szerint az egyes tagállamoknak ehhez kell igazítaniuk az eljárásjogi szabályozásukat. A probléma annak kapcsán vetődik fel, hogy miként lehet összehangolni – ha egyáltalán lehetséges – a polgári perrendtartást és a belga semmítőszék ítélezési gyakorlatát, az egyik és másik is általában véve mindenféle eljárásra alkalmazható, az uniós jog „ágazati” rendelkezésével, amely kifejezetten a szellemi tulajdonjoggal kapcsolatos peres eljárásokra vonatkozik.

3. Néhány irányelv esetében – többek között az az irányelv, amely a Bíróság hatáskörének jogalapját képezi olyan ügyekben, amelyek egyébként a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartoznának – észlelhető a tagállamok bizonyos eljárásjogi szabályai harmonizálásának a célja. Ezen irányelvek hatálya logikusan egy vagy több jogágazatra korlátozódik (többek között szellemi tulajdonjogok, versenyjog, környezetvédelem, fogyasztóvédelem). A nemzeti jogrendbe átültetendő „ágazati” eljárásjogi szabályok megsokszorozódása – amely önmagában nem mindig koherens – nem kívánt következményként az

¹ — Eredeti nyelv: spanyol.

² — A szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló, 2004. április 29-i 2004/48/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv (HL L 157., 45. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 2. kötet, 32. o., a továbbiakban: irányelv).

eljárásjog töredezettségét eredményezheti azokban az országokban, amelyek sok év után és figyelemre méltó jogalkotói erőfeszítéssel elérték azt, hogy általános eljárásjogi törvényeket fogadjanak el éppen a korábbi eljárások sokféleségének alternatívájaként és azok egyetlen törvényre való korlátozása érdekében.

4. Az alapeljárás tárgya elsősorban azon összeg meghatározása, amelyet, mivel az a pernyertes fél ügyvédi tiszteletdíjainak felel meg, a pervesztes félnek kell megfizetnie a belga szabály alapján, amely e tekintetben egy felső határt ír elő. Másodsorban, a szakértői költségeket illetően, a nehézség nem a számszerűsítésben rejlik, hanem azt a fizetési kötelezettség keletkezése okozza, tekintettel a belga semmítőszék e tekintetben fennálló ítélkezési gyakorlatára. A kétség annak kapcsán merül fel, hogy a felső korlát megállapítása és az ítélkezési gyakorlat szerinti feltétel összeegyeztethető-e az irányelv 14. cikkével.

5. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem lehetőséget nyújt annak tisztázására, hogy a tagállamok rendelkeznek-e bizonyos szabályozási mozgástérrel a pervesztes felet terhelő eljárási költségek megtérítésére vonatkozó olyan rendszer kialakítása során, amely vagy egy felső határ vagy maximális korlát megállapításával korlátozza a költségeket, vagy kizárja magát a megtérítést, ha mindkét esetben a jogvita az irányelv alkalmazási körébe tartozik.

I – Jogi háttér

A – Az uniós jog

1. Az irányelv

6. A (4), (5), (10) és (26) preambulumbekkezdése szerint:

„(4) Nemzetközi szinten valamennyi tagállamot – csakúgy mint a Közösséget a saját hatáskörébe tartozó kérdésekben – kötelezi a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló, a [...] 94/800/EK tanácsi határozat által az Uruguay-i Forduló többoldalú tárgyalásai részeként jóváhagyott megállapodás (TRIPS-megállapodás), amelyet a Kereskedelmi Világszervezet keretében kötöttek.

(5) A TRIPS-megállapodás különösen a szellemi tulajdonjogok érvényesítésének hatékony eszközeiről tartalmaz rendelkezéseket, amelyek nemzetközileg alkalmazandó szabályok, és amelyeket valamennyi tagállam átültetett. Ez az irányelv nem érintheti a tagállamok nemzetközi kötelezettségeit, közöttük a TRIPS-megállapodás szerinti kötelezettségeket sem.”

„(10) Ezen irányelv célja a jogszabályok egymáshoz való közelítése egy magas, egyenértékű és egységes védelmi szint belső piacon belüli biztosítása érdekében.”

„(26) Az olyan jogsértő által elkövetett jogsértésből fakadó sérelem orvoslása érdekében, aki úgy fejt ki a tevékenységet, hogy tudja, vagy kellő gondosság mellett tudnia kellene, hogy az jogsértést valósít meg, a jogosult részére fizetendő kártérítés összegének figyelemmel kell lennie valamennyi irányadó szempontra, így például a jogosult elmaradt hasznára vagy a jogsértő által elért jogtalan haszonra, valamint szükség esetén a jogosult által elszenvedett nem vagyoni kárra. [...] Ennek célja nem az, hogy büntető jellegű kártérítés előírásának kötelezettségét vezesse be, hanem hogy objektív kritériumon alapuló, kiegyenlítő jellegű kártérítést tegyen lehetővé, figyelembe véve azokat a költségeket, amelyek a jogosult oldalán például a jogsértés megállapításával és az elkövetőjének felkutatásával összefüggésben merültek fel.”

7. Az 1. cikk a következőképpen rendelkezik:

„Ez az irányelv azokról az intézkedésekről, eljárásokról és jogorvoslatokról szól, amelyek a szellemi tulajdonjogok érvényesítésének biztosításához szükségesek. Ezen irányelv alkalmazásában a »szellemi tulajdonjogok« magukban foglalják az iparjogvédelmi jogokat.”

8. A 3. cikk rendelkezik a tagállamoknak a II. fejezet által szabályozott „intézkedésekkel, eljárásokkal és jogorvoslatokkal” kapcsolatos „általános kötelezettségét” illetően:

„(1) A tagállamok rendelkeznek azon intézkedésekről, eljárásokról és jogorvoslatokról, amelyek az ezen irányelv által szabályozott szellemi tulajdonjogok érvényesítésének biztosításához szükségesek. Ezen intézkedéseknek, eljárásoknak és jogorvoslatoknak méltányosnak és igazságosnak kell lenniük, nem lehetnek indokolatlanul bonyolultak és költségesek, és nem eredményezhetnek észszerőtlen határidőket és indokolatlan késedelmek.

(2) Ezeknek az intézkedéseknek, eljárásoknak és jogorvoslatoknak ezen túlmenően hatásosnak, arányosnak és elrettentőnek kell lenniük, és úgy kell őket alkalmazni, hogy a jogszerű kereskedelemnek ne állítsanak korlátokat, és hogy az azokkal való visszaélés esetére biztosítékok rendelkezésre álljanak.”

9. A II. fejezet „kártérítéssel” és költségekkel” foglalkozó 6. szakaszában szereplő 13. és 14. cikk szövege a következő:

„13. cikk

[...]

(1) A tagállamok biztosítják, hogy az illetékes bíróságok a sértett fél kérelmére elrendeljék, hogy a jogsértő, aki tudta, vagy kellő gondosság mellett tudnia kellett volna, hogy jogsértést valósít meg, a jogosult számára a jogsértés folytán elszenvedett tényleges kárnak megfelelő kártérítést fizessen. A bíróságok a kár megállapításakor:

- a) figyelembe vesznek minden megfelelő szempontot, úgy mint a kedvezőtlen gazdasági kihatásokat, ideértve a sértett fél elmaradt hasznát, a jogsértő jogtalan gazdagodását, és indokolt esetben a nem tisztán gazdasági tényezőket, mint a jogosultnak a jogsértés által okozott nem vagyoni kárát, vagy
- b) az a) bekezdés alkalmazása helyett a kárt indokolt esetben átalányösszegben állapíthatják meg olyan tényezők alapján, mint legalább azon díjazás vagy jogdíjak összege, amely a jogosultat megillette volna, ha az adott szellemi tulajdonjog felhasználására a jogsértő engedélyt kért volna.

(2) Azokban az esetekben, amelyekben a jogsértő úgy fejtette ki tevékenységét, hogy nem tudta, vagy kellő gondosság mellett nem kellett tudnia, hogy jogsértést valósít meg, a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy a bíróságok rendeljék el a gazdagodás megtérítését vagy kártérítés fizetését, amelynek összegét előre meghatározhatják.

14. cikk

[...]

A tagállamok biztosítják, hogy a nyertes fél oldalán felmerülő észszerű és arányos költségeket főszabályként a vesztes fél viselje, ha méltányossági okok ennek nem mondanak ellent.”

B – *A nemzeti jog*

10. Az 1967. október 10-i Gerechtelijk Wetboek (a bíróságokról szóló és eljárásjogi törvénykönyv) 827. cikkének (1) bekezdése értelmében a keresettől való elállás azzal a következménnyel jár, hogy a felmerülő eljárási költségeket a keresettől elálló félnek kell megfizetnie.

11. Az említett törvénykönyv 1017. cikke szerint a jogerős ítélet – különös szabály eltérő rendelkezésének hiányában, és a felek között létrejött, adott esetben az ítélet által jóváhagyott megállapodás sérelme nélkül – azt a felet kötelezi a költségek viselésére, akinek a kereseti kérelmeit elutasították.

12. Ugyanezen törvénykönyv 1018. cikkének (4) és (6) bekezdése értelmében a költségek a következőket foglalják magukban:

- a bizonyításfelvétel költségeit, különösen a tanúkkal és szakértőkkel kapcsolatban felmerülő költségeket;
- a bíróságokról szóló és eljárásjogi törvénykönyv 1022. cikke szerinti perköltségtérítést.

13. A hivatkozott törvénykönyv 1022. cikke értelmében a perköltségtérítés azon fél ügyvédi tiszteletdíjának és költségeinek átalányösszege, amely fél kérelmeinek helyt adtak.

A minisztertanács által elfogadott rendelettel kerülnek meghatározásra a perköltségtérítés legalacsonyabb és legmagasabb összegei, különös figyelemmel a jogvita jellegére és jelentőségére.

Valamelyik fél kérelmére és különös indokolással ellátott határozat alapján a bíró csökkentheti vagy növelheti a költségtérítés összegét, de nem lépheti túl a rendeletben előírt legmagasabb és legalacsonyabb összeget. A döntéshozatal során a bíró a következőket veszi figyelembe:

- a pervesztes fél anyagi teherviselő képességét a költségtérítés összegének csökkentésére tekintettel;
- az ügy összetettségét;
- a pernyertes felet megillető szerződéses kártérítéseket;
- a kérelmek nyilvánvaló ésszerűtlenségét.

Egyik fél sem kötelezhető arra, hogy megtérítse valamely másik fél ügyvédje közreműködésének perköltségtérítést meghaladó költségét.

14. A 2007. október 26-i királyi rendelet (a továbbiakban: királyi rendelet) állapította meg a perköltségtérítés bíróságokról szóló és eljárásjogi törvénykönyv 1022. cikkében előírt legalacsonyabb és legmagasabb összegét meghatározó díjszabást. A királyi rendelet 2. cikke szerint, a 4. cikkében foglalt ügyek kivételével, a pénzben kifejezhető követelések alapján indított keresetekkel kapcsolatban a perköltségtérítés a következőképpen kerül meghatározásra:

	Referenciaösszeg	Legalacsonyabb összeg	Legmagasabb összeg
250,00-ig	150,00	75,00	300,00
250,01-től 750,00-ig	200,00	125,00	500,00
750,01-től 2500,00-ig	400,00	200,00	1000,00
2500,01-től 5000,00-ig	650,00	375,00	1500,00
5000,01-től 10 000,00-ig	900,00	500,00	2000,00
10 000,01-től 20 000,00-ig	1100,00	625,00	2500,00
20 000,01-től 40 000,00-ig	2000,00	1000,00	4000,00
40 000,01-től 60 000,00-ig	2500,00	1000,00	5000,00
60 000,01-től 100 000,00-ig	3000,00	1000,00	6000,00
100 000,01-től 250 000,00-ig	5000,00	1000,00	10 000,00
250 000,01-től 500 000,00-ig	7000,00	1000,00	14 000,00
500 000,01-től 1 000 000,00-ig	10 000,00	1000,00	20 000,00
1 000 000,01-től	15 000,00	1000,00	30 000,00

A királyi rendelet 3. cikke szerint az olyan ügyekben indított keresetek esetében, amelyekben a pertárgy értéke pénzben nem határozható meg, a perköltségtérítés meghatározásához a referenciaösszeg 1200 euró, legalacsonyabb összege 75 euró, legmagasabb összege pedig 10 000 euró.

A királyi rendelet 8. cikke a korábbi összegek naprakésszé tételének rendszerét határozta meg.

II – Az alapeljárás tényállása és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

15. A United Video Properties, Inc. (a továbbiakban: UVP) a media on demand kiadórendszer szerverein történő adattárolásra vonatkozó, 2008. március 27-én megadott EP 1327209. sz. szabadalom jogosultja, amely előzetesen benyújtandó kérelem elve alapján működik. Azt követően, hogy megállapította, hogy a Telenet NV (a továbbiakban: Telenet) bitorolja az említett szabadalmát, az UVP 2011. június 7-én keresetet nyújtott be e társaság ellen. Keresete – összefoglalva – a Telenet általi bitorlás megállapítására, a közvetlen vagy közvetett szabadalombitorlások abbahagyásának elrendelésére irányult. Ezenkívül azt kérte, hogy a Telenet kötelezzék a költségek viselésére.

16. A Rechtbank van koophandel te Antwerpen (antwerpeni kereskedelmi bíróság) elnöke által hozott, 2012. április 3-i ítélet a Telenet viszontkeresetét követően megsemmisítette az EP 1327209. sz. európai szabadalom belga részét az újdonságra vonatkozó követelmény nem teljesítése miatt, és arra kötelezte az UVP-t, hogy fizesse meg az elsőfokú eljárás költségeit, összesen 11 000 eurót. 2012. augusztus 27-én az UVP fellebbezést nyújtott be ezen ítélet ellen a Hof Van Beroep te Antwerpen-hez (antwerpeni fellebbviteli bíróság).

17. Ezzel párhuzamosan az UVP (nem a jelen jogvita keretében) egy további eljárást is indított ugyanezen szabadalom angol része vonatkozásában a Virgin Media cég ellen A londoni High Court (londoni legfelsőbb bíróság) feltalálói tevékenység hiánya miatt 2014. július 14-én megállapította a szabadalom érvénytelenségét. A londoni High Court ítéletére, valamint a Rechtbank van koophandel te Antwerpen elnökének ítéletére tekintettel az UVP úgy határozott, hogy a 2014. augusztus 14-i beadványával visszavonja a fellebbezését, és ezt ugyanazon év október 24-i beadványával megerősítette.

18. Az UVP keresettől való elállására figyelemmel, a Telenet azt kérte, hogy a Hof Van Beroep te Antwerpen (antwerpeni fellebbviteli bíróság) kérelmét fogadja be és állapítsa meg, hogy:

- az ügyvédi tiszteletdíjak és költségek visszaigényelhetőségéről szóló, 2007. április 21-i törvény és a perköltségtérítés díjszabásának megállapításáról szóló királyi rendelet sérti az irányelv 14. cikkét.
- Hof van Cassatie (semmitőszék) ítélezési gyakorlata, amelynek értelmében csak a felróható magatartás esetén igényelhető a pervesztes féltől a szakértői díjak és költségek megtérítése, szintén sérti az irányelv 14. cikkét.
- Végezetül azt kérte, hogy kötelezze az UVP-t, hogy fizessen a Telenet részére 185 462,55 eurót ügyvédi költség címén és 44 400 eurót a szakértő, azaz a szabadalmi ügyvivő közreműködéséért.

19. A Telenetnek az öt megillető eljárási költségekkel kapcsolatos észrevételei szerint – az alapeljárás egyetlen, még vitatott pontja – a belga jog szabályai alapján ezt a pervesztes félnek kell megfizetni. A pervesztes féltől igényelhető ügyvédi költségek konkrét meghatározásához azonban a királyi rendelet olyan magas összeghatárokat állapít meg, amelyeket nem lehet túllépni, ezért – a Telenet véleménye szerint – az irányelv 14. cikkébe ütközik.

20. Ezenkívül, a 2007. április 21-i törvény és a királyi rendelet hatályán kívüli műszaki szakértői közreműködés költségeit illetően, a Hof van Cassatie (semmitőszék) ítélezési gyakorlata – a Telenet szerint – kimondja, hogy az csak a pervesztes fél felróható magatartásának megállapítása esetén igényelhető vissza, ez sem egyeztethető össze az irányelv 14. cikkével.

21. Ilyen körülmények mellett, a Hof Van Beroep te Antwerpen (antwerpeni fellebbviteli bíróság) 2015. január 26-i ítéletével előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdéseket terjesztette elő:

- „1) Ellentétesek-e az irányelv 14. cikkében szereplő »ésszerű és arányos költségek [...]« fordulattal azok a belga jogszabályok, amelyek lehetőséget biztosítanak a bíróságok számára az ügy pontosan meghatározott sajátosságainak figyelembevételére, és változatos átalánydíjszabások rendszerét írják elő az ügyvédi közreműködés költségeinek tekintetében?
- 2) Ellentétes-e az irányelv 14. cikkében szereplő »ésszerű és arányos költségek [...]« fordulattal az az ítélezési gyakorlat, amely szerint a szaktanácsadó költségei csak (szerződéses vagy szerződésen kívüli) felróható magatartás esetén téríthetők meg?”

III – A felek álláspontjainak összefoglalása

A – Az első kérdésről

22. Az UVP nem foglal állást az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről, miután szerinte a Bizottság és a belga kormány közötti jogvitáról van szó, amely az irányelv helyes átültetésére vonatkozik.

23. A Telenet előadja, hogy miután ő az irányelv alkalmazása tárgyában lefolytatott pert megnyerte, az irányelv 14. cikkét kell alkalmazni, amely alapján megilleti őt az alapeljárásban felmerült észszerű és arányos eljárási költségek megtérítése, amelyeket a vesztes félnek teljes mértékben meg kell fizetnie.

24. Megállapítja, hogy „az észszerű és arányos költségek és a méltányossági okok” fordulat elemei az uniós jog önálló fogalmait képezik, és azokat Unió egész területén egységesen kell értelmezni. Ellenkező esetben az értelmezés – a Realchemie Nederland-ítéletben kidolgozott ítélkezési gyakorlat alapján – az irányelv céljával ütközne.³

25. Véleménye szerint az irányelv nem éri el alapvető célját, ha a szellemi tulajdonjogok jogosultjai nem részesülnek kellő védelemben a belgához hasonló jogszabályok által, amelyekben a pernyertes fél a vesztes féltől csak az ügyvédi tiszteletdíjak egy kis részének megtérítését követelheti.

26. Annak igazolására, hogy jogszerűtlen pénzügyi jellegű korlátot állítani ott, ahol az irányelv ilyet nem állapít meg, analógia útján hivatkozik a Bíróság ítélkezési gyakorlatára, méghozzá a McDonagh-ítéletre.⁴ Véleménye szerint lehetetlen, hogy a 11 000 eurós felső határ fedezze az észszerűség, az arányosság és a méltányosság jellegűknél fogva relatív fogalmait. Az irányelv 14. cikke tehát nem teszi lehetővé, hogy a pernyertes fél által igényelhető összegnek felső határa legyen.

27. A Marshall-ítéletre, illetve a VTB-VAB és Galatea ítéletre⁵ hivatkozik azon álláspont alátámasztására, miszerint a Bíróság ítélkezési gyakorlatával ellentétesek az általános vagy elvi szinten megfogalmazott olyan nemzeti jogszabályok, amelyek nem teszik lehetővé az ügy körülményeinek mérlegelését, ha az irányelvek nem ugyanilyen szigorú jellegűek.

28. A Bizottság szerint az irányelv 14. cikkét nagyon általános módon fogalmazták meg. Nem csak arról van szó, hogy önmagában nincs részletesen kidolgozva, hanem egy olyan szabályt vezet be, amely méltányossági okokon alapuló kivételeket tesz, ez azt jelenti, hogy a tagállamok széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek a belső jogukba való átültetése során.

29. Véleménye szerint a 14. cikket az irányelv általános célkitűzése ((10) preambulumbekkezdés) és a Realchemie Nederland-ítélet⁶ alapján kell vizsgálni, arra törekedve, hogy a szellemi tulajdonjog védelme hatékony legyen.⁷ Ezen túlmenően az alábbi tényeket kell figyelembe venni:

- az irányelv 14. cikkének különös célja annak megakadályozása, hogy a sérelmet szenvedett felet visszatartsák attól, hogy szellemi tulajdonjogai védelme érdekében bírósági eljárást kezdeményezzen.⁸

3 — C-406/09, EU:C:2011:668, 47. és 48. pont.

4 — C-12/11, EU:C:2013:43., 40. és 42. pont.

5 — Marshall-ítélet (C-271/91, EU:C:1993:335); VTB-VAB és Galatea ítélet (C-261/07 és C-299/07, EU:C:2009:244).

6 — C-406/09, EU:C:2011:668. Az ítélet szerint az irányelv általános célja a tagállami jogszabályok egymáshoz való közelítése egy magas, egyenértékű és egységes védelmi szint biztosítása érdekében.

7 — L'Oréal és társai ítélet (C-324/09, EU:C:2011:474), 131. pont.

8 — Realchemie Nederland-ítélet (C-406/09, EU:C:2011:668), 48. pont.

- az ezen eljárásokhoz kapcsolódó költségek a gyakorlatban fontos akadályát képezhetik az eljárások kezdeményezésének és a tagállami eljárási szabályok közötti eltérések nemcsak az irányelvnek a belső jogba történő átültetése előtt, hanem azt követően is jelentősek maradnak.⁹
- az irányelv 14. cikkével összefüggésben kiemelhető a 3. cikkének azon rendelkezése, miszerint az intézkedések, eljárások és jogorvoslatok nem lehetnek indokolatlanul bonyolultak vagy költségesek, ezen túlmenően hatásosaknak, arányosaknak és elrettentőknek kell lenniük.

30. A Bizottság szerint az irányelv 14. cikkével nem ellentétes a belgához hasonló ügyvédi átalánydíjakat meghatározó rendszer. A tagállamok mérlegelési jogköréből következik e rendszer bevezetésének lehetősége, mivel semmi sem utal arra, hogy az irányelv e cikke vagy egyéb cikkei kizárnák e lehetőséget. Véleménye szerint e rendszer előnyöket biztosít az igazságszolgáltatás megbízható működését, különösen a jogbiztonságot és a kiszámíthatóságot tekintve. A megfizetendő vagy visszaigényelhető költségekkel kapcsolatos bizonytalanság egy eljárásban akadályozhatja a bírósági kereset előterjesztését. A visszatartó hatás a szellemi tulajdonjogok jogosultjait is érintheti. Ha főszabály szerint a költségek teljes összege visszaigényelhető lenne, pervesztesség esetén a feleknek esetleg súlyos pénzügyi következményekkel kellene szembenézniük. E lehetőség is visszatarthatja a feleket attól, hogy eljárást kezdeményezzenek.

31. A belga kormány, az irányelv (1) és (11) preambulumbekkezdése értelmében vett céljainak ismertetését követően megállapítja, hogy alapvető célja, hogy lehetővé tegye az igazságszolgáltatás egyszerűbb igénybevételét a szellemi tulajdonjogok magasabb szintű érvényesítésének biztosítása érdekében. Ez megegyezik az ügyvédi tiszteletdíjak és költségek visszaigényelhetőségéről szóló, 2007. április 21-i törvény¹⁰ célkitűzésével, az indokolása alapján. Az igazságszolgáltatás igénybevételének joga egyébként közvetlenül az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény 6. cikkéből ered.

32. Megjegyzi, hogy a belga jogalkotó által létrehozott vegyes rendszer azzal az előnnyel jár, hogy pervesztesség esetén bizonyos mértékben kiszámíthatók a pénzügyi kockázatok, ez nemcsak az igazságszolgáltatás igénybevételét támogatja, hanem védi a felet akkor, ha az ellenérdekű félnél észszerűtlen és aránytalan költségek merülnének fel. Ezenkívül itt egy olyan nemzeti jogszabályról van szó, amelyet előzetes konzultáció és azon belga ügyvédi kamarák kedvező véleménye alapján fogadtak el, amelyek helyzetükből adódóan jobban ismerik a peres eljárások tekintetében megszabott átlagos tiszteletdíjakat, amelyek közé sorolják a szellemi tulajdonjoggal kapcsolatban felmerülő tiszteletdíjakat is.

33. A holland kormány annak alapján, hogy a Bizottság eredeti javaslata¹¹ kifejezetten említést tett az ügyvédi tiszteletdíjakról és a végső változatban mégsem említi, úgy véli, hogy az irányelv lehetővé teszi, hogy a tagállamok szabadon döntsenek azzal kapcsolatban, hogy az ügyvédi költségek a peres fél által megtérítendő költségek fogalmába tartoznak-e. Ezen elképzelés alátámasztására az irányelvet megalapozó TRIPS-megállapodás 45. cikkének (2) bekezdésére is hivatkozik.¹²

34. A holland kormány arra hivatkozik, hogy szabadon megválasztható a megtérítés tárgyát képező költségek meghatározásához szükséges módszer, és arra is utal, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat alapján, pontosítás hiányában, a tagállamok mennyire rendelkeznek széles jogkörrel a szabályok teljes körű érvényesülését biztosító eszközök kiválasztására.

9 — http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2012/intellectual-property-rights/summary-of-responses_en.pdf.

10 — Ki kell emelni, ahogy a belga Alkotmánybíróság a 2008. szeptember 18-i 182/2008. sz. határozatában, amelyet a 2007. április 21-i törvény alkotmányellenességének megállapítása iránti eljárás keretében hozott, elismerte, hogy a jogalkotó arra törekedett, hogy biztosítsa a jogbiztonságot, és választ adjon az ügyvédi költségek megtérítésének kérdésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlat változására, valamint minden jogalanynak biztosítsa az igazságszolgáltatás igénybevételét.

11 — <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/HTML/?uri=CELEX:52003PC0046&from=EN>

12 — A bíróságok így felhatalmazást kapnak arra, hogy a jogsértőt kötelezzék a jogosult költségeinek megtérítésére, amely költségek magukban foglalhatják a vonatkozó ügyvédi költségeket is. http://www.wipo.int/treaties/es/text.jsp?file_id=305906.

35. Kiemeli ugyanakkor, hogy e széles mérlegelési jogkör nem eseti jellegű és azt az irányelv kifejezetten biztosítja. Ezt az állítást erősíti meg elsősorban a 14. cikk általános és rugalmas megfogalmazása, másodsorban pedig az irányelv tervezetében alkalmazott kifejezések és a végleges változat közötti eltérés,¹³ különösen „az általában” kifejezés beillesztése és a „ügyvédi tiszteletdíjakra” való kifejezett hivatkozás eltörlése. E módosítások, folytatja az érvelést, a különböző nemzeti szabályozások közötti nagy különbségek figyelembevételével történtek, hiszen az eljárásjog területén a tagállamok főszabály szerint autonómiát élveznek.

36. A tagállamok tehát szabadon állapítják meg az ügyvédi költségek észszerű és arányos jellegét és azok megtérítését, vagy egy átalányösszeg meghatározásával, vagy más módon, de mindig az irányelv 14. cikkének teljes érvényesülését biztosítva.

37. E cikk biztosítani kívánja, hogy a feleket ne tartsák vissza a jogaik gyakorlásától. Az ügyvédi költségek képezik a legfontosabb és legkevésbé kiszámítható tételt, és e tekintetben akadályozhatják az igazságszolgáltatás igénybevételét. Az átalányrendszer hozzájárul a pénzügyi kockázatok kiszámíthatóságához és az átláthatóságához, és ezáltal megszűnik az igazságszolgáltatás igénybevételének egyik komoly akadálya. Ezenkívül az irányelv 3. cikkében foglalt általános követelménynek is megfelel, hogy a szellemi tulajdonjog védelmét biztosító intézkedések, eljárások és jogorvoslatok ne legyenek túlzottan bonyolultak és költségesek. Egy átalánydíjszabással objektíve meg lehet határozni a felső határt, amely felett a költségek elveszítik e jellegüket.

38. Végezetül, az irányelv (17) preambulumbekkezdésére hivatkozással, a holland kormány fenntartja, hogy az eset konkrét körülményei alapján kell vizsgálni az észszerűséget és arányosságot. Amennyiben a díjszabást az észszerű és arányos költségek kiszámításához alkalmazzák, az irányelv 14. cikke nem jelenti akadályát az ügyvédi tiszteletdíjak legmagasabb összege kötelező erejű korlátozásának.

39. Végeredményben, a holland kormány szerint, az irányelv 14. cikkével nem ellentétes a törvény vagy más módon meghatározott átalánydíjszabási rendszer, amely alapján sor kerül a visszaigényelhető ügyvédi tiszteletdíjak megállapítására, ha e díjszabások az ügy jellemzői alapján észszerű és arányos költségeket mutatnak.

40. A lengyel kormány szerint, az irányelv 14. cikke nem írja elő, hogy a pervesztes fél fedezze a pernyertes fél eljárási költségeinek teljes összegét, hanem csak az észszerű és arányos költségeket. Éppen az átalánydíjszabások megállapítása teszi lehetővé, hogy a költségek megfizetésére való kötelezés észszerűnek minősülhessen.

41. A belga rendszer szerint elfogadható társadalmi-gazdasági feltételek mellett a vesztes fél viselheti az ellenérdekű fél költségeit. Azt pedig megakadályozza, hogy a pernyertes fél színlelt vagy indokolatlan költségeket is beszámítson, vagy a másik fél gazdasági forrásaival kapcsolatban túlzott mértékben alkalmazott pénzügyi eszközökkel, vagy rosszhiszeműen éljen, amellyel nemcsak a kérelmének elutasításából fakadó negatív következményeket terheli a vesztes félre, hanem színlelt költségeket is.

42. Az irányelv 14. cikkének célja, hogy a sérelmet szenvedett fél ne tartson attól, hogy szellemi tulajdonjogainak védelme érdekében bírósági eljárást kezdeményezzen. A belga rendszerrel az adott fél előre kiszámíthatja a részére megtérítésre kerülő költségeket, illetve azokat, amelyeket neki kell megfizetnie. A díjszabás tehát kiszámíthatóvá teszi a költségeket, és hozzájárul ahhoz, hogy a felek választási lehetőséggel rendelkezzenek jogaik védelme érdekében.

B – A második kérdésről

43. Sem az UVP, sem a lengyel kormány nem nyújtott be észrevételeket e kérdés tekintetében.

13 — <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/HTML/?uri=CELEX:52003PC0046&from=EN>.

44. A Telenet úgy véli, hogy a belga ítélkezési gyakorlat által megkövetelt feltétel (amelynek értelmében a felróható magatartás fennállását követelik meg ahhoz, hogy a szakértői költségeket meg lehessen téríteni a pervesztes féllel) ellentétes az irányelv 14. cikkével. E rendelkezés nem említi a felróható magatartásra vonatkozó feltételt, és a méltányosság, amelyre hivatkozik, valamennyi észszerű és arányos költség megtérítése szerinti főszabálynak csak egy korrekciós mechanizmusa, nem pedig annak kiindulópontja.

45. A Bizottság szerint a műszaki szakértői közreműködés költségei a 14. cikk szerinti eljárási költségek fogalmába tartoznak és megtéríthetők. A felróható magatartás megkövetelése a megtérítés érvényesítésének feltételeként nem egyeztethető össze az említett cikkel, a következő indokok miatt:

- A 14. cikk szövege nem tartalmaz ilyen feltételt és nem ad alapot annak megállapítására, hogy a szakértői költségeket a többi költséghez képest eltérően kell kezelni.
- A felróhatóság feltétele komoly akadályát jelenti annak, hogy a pernyertes fél részére megtérítsék az eljárás során előterjesztett szakértői bizonyítékokkal kapcsolatban kifizetett költségeket.
- A Bíróság ítélkezési gyakorlata, bár más területen, de a kártérítési kötelezettség előírására vonatkozó kérdésekben kizárta, hogy a felróhatóság mint felelősséget keletkeztető kiegészítő tény, megkövetelése megalapozott.¹⁴

46. A belga kormány szerint a szakértői díjaknak megfelelő költségek nem tartoznak a 2007. április 21-i törvény hatálya alá. A belga Hof van Cassatie (semmtőlészék) bizonyos körülmények között elismerte a költségek követelhetőségének elvét, amely elv a felróhatóság, illetve a szaktanácsadás szükségessége közötti okozatisághoz kapcsolódik: bizonyítani kell a szakértői költségek és díjak megfizetésében megnyilvánuló kárt okozó, felróható cselekmény fennállását.

47. A belga kormány álláspontja szerint ez az ítélkezési gyakorlat lehetővé teszi a szakértői költségek teljes megtérítését, amennyiben azok azon kár részét képezik, amelyet a vesztes félnek a szerződés szerinti vagy szerződésen kívüli felróhatóság alapján meg kell térítenie. E rendszer tehát összeegyeztethető az irányelv 14. cikkével.

48. A holland kormány véleménye szerint a vesztes félnek meg kell térítenie a szakértői költségeket, ha azok észszerűek és arányosak. A 14. cikk nem nyújt lehetőséget a megszorító értelmezésre, amely szerint a szakértői költségek csak akkor igényelhetők vissza, ha a pervesztes fél felróható magatartása megállapítható.

14 — Dekker-ítélet (C-177/88, EU:C:1990:383); Draehmpaehl-ítélet (C-180/95, EU:C:1997:208); a Strabag és társai ítélet (C-314/09, EU:C:2010:567).

IV – Elemzés

A – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről

49. Az irányelv 14. cikke két jogi fogalmat használ („eljárási költségek” és „a nyertes fél oldalán felmerülő egyéb költségek”), amelyet nem kell részletesen elemezni az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre adandó válaszban, mivel az ügyvédi tiszteletdíjak különösebb nehézség nélkül az eljárási költségek fogalma alá sorolhatók. Az „eljárási költségek” fogalom-meghatározásuknál fogva magukban foglalják e tiszteletdíjakat,¹⁵ és ez igaz a belga jogszabályok¹⁶ és az egyéb jogrendek, valamint a Bíróság eljárási szabályzatának esetében is.¹⁷

50. Ha a pernyertes fél ügyvédi tiszteletdíjai „ésszerűek és arányosak”, az irányelv 14. cikke *főszabályként* előírja, hogy a vesztes félnek kell azokat megfizetnie, „ha méltányossági okok ennek nem mondanak ellent”. A rendelkezés számos kivétellel rendelkező főszabályt vezet be: többek között, hogy valamely konkrét eljárásban e szabály következményei ne mondjanak ellent a méltányossági okoknak.

51. Az „ésszerűek és arányosak” melléknévi állítmányok¹⁸ tehát kulcsfontosságúak annak eldöntéséhez, hogy az egyik félnél felmerülő ügyvédi tiszteletdíjakat a költségviselésre kötelezett félnek kell-e megtérítenie. A két minőségnek együtt kell fennállnia ahhoz, hogy a 14. cikk szerinti szabály alkalmazható legyen, amely feltevés összhangban áll az irányelv 3. cikkével, ennek értelmében a szellemi tulajdonjogok érvényesítésének biztosításához szükséges intézkedéseknek, eljárásoknak és jogorvoslatoknak „méltányosoknak, igazságosoknak és arányosoknak” kell lenniük.

52. A tiszteletdíjak „ésszerűségének” vizsgálata során először is figyelembe kell venni az „ésszerű követelhetőség” elgondolását, amelyet az irányelv 14. cikkének német változata sugall.¹⁹ A nemzeti szabályozás talán nem tekintené észszerűnek az ügyvédi költségek megtérítését, ha egyebek között, például e szakember közreműködése felesleges lenne egy meghatározott eljárásban. A vesztes fél által megtérítendő költségek pedig akár a pernyertes fél „szükségszerűen felmerült költségeire” is korlátozódhatnak.²⁰

53. Másodsorban, elemezni kell, hogy az ügyvédi tiszteletdíjak arányosak-e, azaz számos olyan tényezővel fennáll-e a szükséges kapcsolatuk, amelynek meghatározása szintén a törvény vagy a nemzeti bíróság feladata. Olyan tényezők, mint a per tárgya, az összege, a felmerülő jogi kérdések összetettsége, a peres fél jogainak védelme érdekében végzett munka, a költségviselő fél anyagi teherviselő képessége vagy egyéb hasonló tényezők is értékelhetők annak eldöntéséhez, hogy összeegyeztethető-e (arányban áll-e) azon ügyvédi tiszteletdíjjal, amelyet a szellemi tulajdonjogok védelméről szóló perekben a költségeket megelőlegező fél a peresztes féllel megtéríttetni kíván.

15 — Nem tekintem relevánsnak, hogy az irányelv kidolgozására irányuló eljárás során a 14. cikkéből eltűnt az ügyvédi tiszteletdíjakra történő kifejezett hivatkozás, mivel nyilvánvaló említésével, vagy anélkül is, az eljárás költségeinek egyik legjellemzőbb tételéről van szó.

16 — Lásd a belga, bíróságokról szóló és eljárásjogi törvénykönyv 1018. cikkének (6) bekezdését.

17 — Az eljárási szabályzat 144. cikkének b) pontja. A Bíróság állandóan alkalmazza az észszerűség, arányosság és méltányos értékelés fogalmait az eljárásban részt vevő felektől igényelhető eljárási költségek meghatározásához. Így többek között az alábbi ügyekben: Deoleo kontra Aceites del Sur-Coosur végzés (C-498/07 P-DEP, EU:C:2013:302), 35. pont; Zafra Marroquinos kontra Calvin Klein Trademark Trust végzés (C-254/09 P-DEP, EU:C:2012:628), 31. pont; Internationaler Hilfsfonds kontra Bizottság végzés (C-208/11 P-DEP, EU:C:2013:304), 30. pont; Németország és társai kontra Bizottság végzés (C-75/05 P és C-80/05 P, EU:C:2013:458), 48. pont; CPVO kontra Schröder végzés (C-38/09 P-DEP, EU:C:2013:679), 36. pont; Elf Aquitaine kontra Bizottság végzés (C-521/09 P-DEP, EU:C:2013:644), 28. pont; Wedl & Hofmann kontra Reber Holding végzés (C-141/13 P-DEP, EU:C:2015:133), 28. pont.

18 — Az irányelv néhány nyelvi változatában e minőségi jelzők a költségekre és az egyéb kiadásokra vonatkoznak. A többenél (francia, spanyol és francia változat) ezzel szemben e jelzőket csak a költségekre alkalmazzák. Az irányelv értelme szerint mind a két kategóriára ki kell terjeszteni, ahogy az az angol, német, portugál vagy holland változat esetén történik.

19 — Az irányelv 14. cikkének német nyelvű változata szerint: „Prozesskosten und sonstigen Kosten [...] soweit sind *zumutbar* und angemessen” (kiemelés nélkül az eredeti változatban).

20 — A „szükségszerűen felmerült költségek” fogalma szó szerint szerepel a Bíróság már hivatkozott eljárási szabályzata 144. cikkének b) pontjában, a „megtérítendő költségek” címszó alatt. Ezek között különösen számításba veszik „az utazási és tartózkodási költségeket, valamint a meghatalmazottak, tanácsadók vagy ügyvédek díjazását”.

54. A jelen ügyben az eljáró bíróság nem foglalt állást a Telenet érdekeit védő ügyvéd tiszteletdíjának észszerűségéről és arányosságáról. Ennek elbírálása kizárólagos hatáskörébe tartozik, és a Bíróság ezt nem pótolhatja. Az előzetes döntéshozatali kérelemre adandó válasznak tehát nem szabad érintenie a kérdést előterjesztő bíróság annak elbírálására irányuló mérlegelési jogkörét, hogy a Telenet által ügyvédi költségek címén kért 185 462,55 euró összeg észszerű- és arányos-e a bíróság által elbírálandó jogvita körülményeihez képest. Ha ily módon dönt, a kérdést előterjesztő bíróságnak még azt kell mérlegelnie, hogy az adott összeg megtérítése megfelel-e a méltányossági követelményeknek, amely kétségtelenül némi mozgásteret biztosít a számára. Az értékelés egy része tehát teljesen független azon döntéstől, amelyet a későbbiekben hivatkozandó felső határ érvényességéről az uniós jog szempontjából elfogadnak.

55. Az irányelv összességében és maga a 14. cikk sem értelmezhető az uniós jogrend alapját képező értékek és elvek nélkül, amelyek között szerepel a jogbiztonság, és a hatékony jogorvoslathoz való jog, az igazságszolgáltatás igénybevételéhez való jog vetülete szempontjából.

56. Annak ellenére, hogy néhány észrevételben – különösen a belga kormány észrevételeiben – a tagállamok eljárási autonómiájának elvére hivatkoztak, az irányelv 14. cikkének értelmezése során nem mellőzhető a teleologikus szempont: célja a jogszabályok egymáshoz való közelítése egy magas, egyenértékű és egységes védelmi szint belső piacon belüli biztosítása érdekében. A tagállamoknak e céllal összhangban kell rendelkezniük a szellemi tulajdonjogok érvényesítésének biztosításához szükséges intézkedésekről, eljárásokról és jogorvoslatokról, azonban mindig az irányelv által adott jogi kereten belül.

57. E szabályozási kereten belül kiemelkedik egy megjegyzés, amelynek jelentősége szintén nem hagyható figyelmen kívül: a tagállamok által e területen bevezetendő eljárások és jogorvoslatok nem lehetnek „indokolatlanul bonyolultak és költségesek” (az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése). Következésképpen, az egymással összefüggő jogviták „költségei” nem jelenthetnek túlzottan komoly terheket²¹ a felek számára.

58. A rendszertani szempontból az irányelv ugyanezen (hatodik) szakasza foglalja magában a „kártérítést” és a „költségeket”. Bár az elszenvedett sérelem orvoslására vonatkozó (26) preambulumbekkezdés nem említi eljárási költségeket, mégis megállapítható, hogy együttes szabályozásuk lehetővé teszi, hogy az irányelv által a szellemi tulajdonjog jogosultjai javára számításba vett további tényezőnek minősüljenek. Ezt azonban csak egy „főszabály” elfogadásával teszi, amely tekintetében kivételeket állapít meg, és alkalmazásukat a kártérítési rendszert alkotó elemektől eltérő tényezőkhöz köti.

59. A Bíróság a Realchemie Nederland-ítéletben²² és a Diageo Brands-ítéletben²³ a szellemi tulajdonjogok védelméről szóló eljárások kapcsán felmerült eljárási költségekről határozott. Értelmezéséből és különösen a Realchemie Nederland-ítélet²⁴ 49. pontjának értelmezéséből levezethető a fent vázolt azon elgondolás, miszerint az irányelv 14. cikke a szellemi tulajdonjogok jogosultja által elszenvedett sérelem teljes mértékű megtérítését szolgáló kiegészítő elem. A Bíróság ezenkívül kiemeli, hogy az irányelv 14. cikkének célja a szellemi tulajdonjogok védelmi szintjének megerősítése, és annak meg kell akadályoznia, hogy a sérelmet szenvedett felet visszatartsák attól, hogy a jogai védelme érdekében bírósági eljárást kezdeményezzen.

21 — Hasonló aggodalmat tükröz a környezettel kapcsolatos egyes tervek és programok kidolgozásánál a nyilvánosság részvételéről, valamint a nyilvánosság részvétele és az igazságszolgáltatáshoz való jog tekintetében a 85/337/EGK és a 96/61/EK tanácsi irányelv módosításáról szóló, 2003. május 26-i 2003/35/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 156., 17. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 7. kötet, 466. o.). A [címben megjelölt] két irányelv 10a. cikkének (5) bekezdése és a 15a. cikkének ötödik szakasza előírja, hogy a bírósági eljárások nem lehetnek mértéktelenül drágák.

22 — C-406/09, EU:C:2011:668, 48. és 49. pont.

23 — C-681/13, EU:C:2015:471, 72. pont.

24 — C-406/09, EU:C:2011:668. A szellemi tulajdonjogok megsértőjének teljes egészében viselnie kell magatartásának pénzügyi következményeit.

60. A Realchemie Nederland ítéletben a Bíróság azonban nem határozott az eljárási költségek észszerűségéről és arányosságáról, mivel az az előzetes döntéshozatal iránti kérelem szempontjából okafogyottá vált.²⁵ A 14. cikk értelmezése és terjedelme tehát mindezekig nem merült fel kérdésként, és éppen ez képezi a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyát.

61. Az ítélezési gyakorlat által megszilárdított jogbiztonság elve a bírósági határozatokban tett megállapítások kiszámíthatóságának elvéhez kapcsolódik. A Bíróság számos alkalommal kimondta, hogy „[...] az uniós jogszabályok a jogalanyok számára egyértelműek, alkalmazásuk szempontjából pedig kiszámíthatók kell legyenek, valamint azt, hogy [...] e jogbiztonsági követelmény különösen szigorúan érvényesül a pénzügyi következményekkel járó szabályok esetén annak érdekében, hogy az érintettek pontosan megismerhessék a rájuk rótt kötelezettségek mértékét”²⁶.

62. Az irányelv 14. cikkének megfelelő értelmezésére alkalmas jogbiztonság elvének szükségszerű velejárója, hogy a tagállamok olyan mechanizmusokat ösztönöznek, amelyek támogatják az eljárási költségek kiszámíthatóságát. A Bizottság kontra Egyesült Királyság ítéletben²⁷ ugyanis a „költségkorlátozást elrendelő végzésre” irányadó angol jog vizsgálata során a Bíróság arra hivatkozott, hogy biztosítani kell az észszerű előreláthatóságot mind a bírósági eljárás költségeinek megfizetésére vonatkozó kötelezettséggel kapcsolatban, mind pedig az összegük tekintetében.

63. Nem meglepő tehát, hogy az írásbeli észrevételt benyújtó néhány fél szerint, az előreláthatóság és a jogbiztonság közötti eltérés az eljárási költségek számszerűsítésének kulcsfontosságú eleme. Peres eljárás indításakor az egyik meghatározó tényező annak anyagi költsége és az érintetteket terhelő előrelátható pénzügyi ráfordítás.

64. Ebből a szempontból, nem érthetők egyet az irányelv 14. cikkének olyan értelmezésével, amelynek eredményeképpen a nyertes fél oldalán felmerült ügyvédi tiszteletdíjak teljes összegét kötelező jelleggel az eljárási költségek közé sorolják. Ezzel szemben azt javaslom, hogy: a) ezen a címen megtérítendő költségnek csak az egyes esetekben észszerű és arányos kiadásoknak megfelelő költségeket tekintsék, és b) a tagállamok objektív módon és általános jelleggel határozhassák meg – éppen a kiszámíthatóság követelménye miatt – a legmagasabb megtérítendő összeget, a vitatott belga jogszabályokhoz hasonló mértékben.

65. Nem szabad összetéveszteni az ügyvéd-ügyfél kapcsolatot az eljárási költségekre vonatkozó megtérítési kötelezettséget keletkeztető viszonyal. Az első egy szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződéses viszony, amelyben a két fél szabadon állapítja meg az ügyfél által az ügyvédnek nyújtott ellenszolgáltatást. A második egy olyan eljárásjogi kapcsolat, amely arra irányul, hogy a pereszes fél megtérítse az eljárás költségeit a pernyertes fél részére.

25 — C-406/09, EU:C:2011:668. Annak vizsgálatára szorítkozott, hogy valamely tagállamban indított azon végrehajthatóvá nyilvántartási eljárás keretében felmerülő költségek, amelynek során valamely szellemi tulajdonjog tiszteletben tartása iránti per keretében egy másik tagállamban hozott határozat elismerését és végrehajtását kéri, az irányelv 14. cikkének hatálya alá tartoznak-e.

26 — Írország kontra Bizottság (325/85, EU:C:1987:546), 18. pont.

27 — C-530/11, EU:C:2014:67, 52. és azt követő pontok. A belső szabályok lehetővé tették, hogy az eljárás lezárásakor esetlegesen fizetendő költségek összegét az eljárás kezdeti szakaszában korlátozzák.

66. A két viszony eltérő jellege lényeges, mert az első (a szerződéses viszony) esetében a szubjektív megfontolásoknak meghatározó súlya van, és az ügyvéd anyagi feltételeinek elfogadása teljes mértékben az ügyfél akaratától függ, aki egyszerűen más szakembert is kereshet védelmének ellátására. Az eljárásjogi kapcsolat esetén ez a választási szabadság nem áll fenn, ezért logikus, hogy objektív feltételeket alkalmazzanak²⁸ az azon személy által megtérítendő tiszteletdíjak összegének pontos megállapítása és esetleges módosítása során, aki az ellenérdekű fél ügyvédjének kiválasztásában egyáltalán nem vett részt.

67. Az objektív feltételek változhatnak az ügyvédi közreműködés néhány szokásos költsége alapján, ez egyébként előmozdíthatja az eljárásban a felek közötti egyenlőséget, elkerülve, hogy a jobb anyagi helyzetben lévő fél a másik félre kényszerítse a választása súlyát. Ha az ügyvédi költségjegyzék teljes összegét meg lehetne téríteni a másik féllel, a komolyabb anyagi eszközökkel rendelkező felperes szinte kényszerítő módon alkalmazhatná választási lehetőségét. Az érintett annak kockázata esetén, hogy meg kell térítenie az ellenfél ügyvédjének nagyon magas összegű költségeit, dönthet úgy, hogy nem éri meg küzdeni, és biztosabb lemondani a kereset megindításáról. Az eljárásban részt vevő felek közötti egyenlőség elve és az igazságszolgáltatás igénybevételéhez való jog, amelyhez e jogvita óhatatlanul kötődik,²⁹ háttérbe szorulhatnak.

68. Kétségtelen, hogy az irányelv 3. cikkének (2) bekezdése szerint az eljárásoknak és jogorvoslatoknak e területen „hatásosnak, arányosnak és elrettentőnek” kell lenniük. Márpedig a visszatartás kétféleképpen működhet: túlzott mértékben, ha valaki azért riad vissza peres eljárás megindításától, mert pervesztesség esetén magas költségeket kellene viselnie; vagy hiányos jelleggel, mert pernyertesség esetén a kifizetett költségeknek csak egy részét szerezhethné vissza. Véleményem szerint az ilyen fajta eljárásoknak akkor lehet „visszatartó” hatása az eljárási költségeket illetően, ha e költségeket előre meghatározott, kiszámítható szabályok alapján, illetve objektíve észszerű és arányos módon számítják ki. A vesztes féllel megtéríthető ügyvédi költségek releváns akadályt jelenthetnek a bírósághoz fordulás tekintetében (azaz, a túlzottan „visszatartó” tényező „költséges” tényezővé válhat, ezt viszont tiltja az irányelv 3. cikke), ha összegük pontos meghatározását külső ellenőrzés nélkül, kizárólag a költségeket megelőlegező félre bíznák.

69. Megfelel-e ezen feltételeknek a belgához hasonló olyan rendszer, amely a költségek viselésére kötelezett fél által megtérítendő ügyvédi tiszteletdíjaknak egy felső korlátot állít? A jelen előzetes döntéshozatali eljárásban egyik fél sem (a Telenet sem) állította azt, hogy az abszolút korlátok absztrakt módon, önmagukban sértenék az irányelv 14. cikkét,³⁰ amellyel egyetértek.³¹ A Bizottság kifejezetten elismeri, hogy e rendelkezés nem zárja ki az átalányösszegek megállapításának rendszereit, amelynek lehetősége a tagállamok mérlegelési mozgásteréből fakad. Hollandia észrevétele is erre irányul: az „észszerű és arányos” fogalmak, valamint az irányelv 14. cikke szerinti „méltányosságra” való hivatkozás olyan tág fogalmak, hogy választási szabadságot biztosítanak az államoknak.

28 — A Bíróság az Edwards és Pallikaropoulos ítéletben (C-260/11, EU:C:2013:221) használta a költségek „objektív észszerűségének” fogalmát, amely ítélet 40. pontjában a felperes egyéni érdeke és a közérdek (abban az ügyben a környezetvédelem jelentette ezt) közötti egyensúly mérlegelése során kiemelte, hogy „ennek az értékelésnek nemcsak az érdekelt anyagi helyzetére kell vonatkoznia, hanem a költségek objektív elemzésén is kell nyugodnia [...]. Eszerint az eljárási költség bizonyos esetekben nem tűnhet objektíve észszerűtlennek. Ily módon az eljárási költség nem haladhatja meg az érdekelt fél anyagi lehetőségeit, és semmi esetre sem tűnhet objektíve észszerűtlennek.”

29 — Nem is lehet másképpen, mivel a hatékony jogorvoslatához való jogot az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikkében elismeri. Az említése helytálló, mivel a jogvita tárgya az uniós jog hatálya alá tartozik (a Charta 51. cikke).

30 — Néhányan álláspontjuk védelmében az egységes szabadalmi bíróság létrehozásáról szóló megállapodásra (HL 2013. C 175., 1. o.) hivatkoztak, amely nemcsak az észszerűség és arányosság vizsgálatát írja elő, hanem a költségeknek egy felső határt is szab a következőképpen: „[...] A pernyertes félnél felmerült, indokolt és arányos jogi és egyéb költségeket az eljárási szabályzatban megállapított felső határig főszabályként a pervesztes fél viseli, kivéve ha az ettől való eltérés méltányossági okokból indokolt.” (az eredeti szövegben kiemelés nélkül).

31 — A Telenet jogi képviselője a tárgyaláson elismerte, hogy egyáltalán nem lenne kifogásolható a királyi rendelet által megállapított felső határ alkalmazása, ha annak összege magasabb lenne.

70. A Belga Királyság a tagállamok eljárási autonómiájának elve mellett érvel. Ezzel szemben úgy vélem, ahogyan azt korábban is jeleztem, hogy mivel az irányelv egy meghatározott rendelkezése a peres eljárások egyik külön csoportjában (a szellemi tulajdonjogra vonatkozó eljárások) „egységesíteni” kívánja a költségek kezelését, az eljárási eszközök szabályozása kétségtől a tagállamokra hárul, de az irányelv keretein belül maradva.³²

71. Az ügyvédi költségek megállapításának belga rendszere, amely a pernyertesség feltételén alapul (a pereszes fél fizeti a pernyertes fél ügyvédjének tiszteletdíját), a fizetési igény érvényesítése tekintetében kijelöl egy alsó és felső határt, a pertárgyérték függvényében.³³ Az ügyben eljáró bíróság feladata meghatározni az igényelhető összeget, aki az eset körülményeire tekintettel, de mindig a kijelölt határok között állapítja meg azt.

72. Az alapeljárásban a bíróság az elsőfokú eljárásban az eljáró ügyvéd tiszteletdíjának költségét 11 000 euróban állapította meg, amely a királyi rendelet 3. cikke értelmében a meghatározatlan összegű követelésre irányuló keresetek felső határának megfelelő számösszeg. A megítélt összeg tehát sokkal alacsonyabb, mint az azt megelőlegező fél által költségként igényelt összeg (185 000 euró). E körülmény a látszat ellenére valójában nem jelentős, mivel egyrészt nem a Bíróságnak, hanem a kérdést előterjesztő bíróságnak kell arról dönteni, hogy e tiszteletdíjak észszerűek és arányosak voltak-e; másrészt, a rendelkezésre álló információból nem lehet arra következtetni, hogy hol van a megfelelő egyensúlyi pont.

73. Véleményem szerint úgy kell megválaszolni a kérdést, hogy összességében értékeljük a belga rendszert az országban irányadó ügyvédi tiszteletdíjakra vonatkozó szokásos szabályok alapján. Az irányelv 14. cikke, bár valamennyi tagállam tekintetében egységesíteni kívánta a szellemi tulajdon jog területén az eljárásokra vonatkozóan alkalmazandó költségek törvényi szabályozását, nem kívánta ezzel kiegyenlíteni vagy közelíteni az egyes tagállamokban egymástól nyilvánvalóan eltérő ügyvédi tiszteletdíjak összegeit. A királyi rendeletet ezért fogadták el úgy, hogy figyelembe vették a belga szakmai szervezetek (ügyvédi kamarák) kedvező véleményét, ezért főszabály szerint vélelmezni kell, hogy a rendeletben szereplő maximális összegek a Belgiumban alkalmazandó átlagos normákhoz igazodnak. E szervezetek megfelelő helyzetben vannak ahhoz, hogy javaslatot tegyenek az „objektív észszerűség” mintaösszegeire, amelyeket meghaladóan Belgiumban senki nem köteles a másik fél ügyvédi tiszteletdíját megfizetni.

74. A belga jogalkotó által létrehozott rendszer védelmében emellett azon eljárási költségek összegének kiszámíthatósága is szerepet játszik, amelyet a feleknek már az eljárás kezdetén meg kell fizetniük. Ahogy azt fent hangsúlyoztam, a jogbiztonság védelméhez bizonyos (fix és százalékos arányú összegeket tartalmazó) adatoknak is rendelkezésre kell állniuk, amely alapján kiszámítható valamely – akár támadó, akár védekezésre irányuló – eljárási cselekmény vállalásának anyagi kockázata.

75. E körülmények alapján úgy vélem, hogy az irányelv 14. cikke nem nyújt lehetőséget a Bíróságnak a belga jogalkotói szándék „kiigazítására”, amely a fent jelzett, két nemzeti jogszabályban fejeződik ki és a tiszteletdíjak felső korlátjára vonatkozik, amely fölött a költségviselésre kötelezettnek a másik fél ügyvédje miatt felszámított költségek megtérítésére vonatkozó kötelezettsége megszűnik. Úgy vélem, hogy a belga hatóságoknak – és az említett rendelkezések kidolgozási eljárása alapján ez be is

32 — A Bíróság a Diageo Brands ítélet (C-681/13, EU:C:2015:471) 73. pontjában kimondta, hogy az irányelv rendelkezései nem a szellemi tulajdonjogok valamennyi vonatkozásának, csupán azoknak a szabályozására irányulnak, amelyek egyrészt e jogok tiszteletben tartásával, másrészt azok megsértésével kapcsolatosak, az arra szolgáló hatékony jogorvoslati eljárások meglétének előírásával, hogy valamennyi fennálló szellemi tulajdonjogi jogsértést meg lehessen előzni, azok megszűnjének, vagy orvoslásra kerüljenek.

33 — A jelen indítvány a 16. pontjában átvette azt a táblázatot, amelyben a pertárgyérték függvényében szerepelnek a legmagasabb összegek. Ha az összeg nem határozható meg, az összeg mértéke 82,50 euró és 11 000 euró között van. Ezen összegek minden egyes eljárási szakaszban, azaz minden egyes eljárási fokon felmerülnek.

bizonyosodott – rendelkezésére áll a saját szabványköltségeiknek megfelelő, maximális ügyvédi díjak rendszerének (amelyet a pereszes félnek kell megfizetni) létrehozásához szükséges információ, egyéb tényezők mellett, tekintettel az ügyvédi közreműködésnek az országban betöltött különös helyzetére.³⁴

76. Az a tény, hogy e rendszeren belül a felső összeghatárokat úgy állapították meg, hogy a meghatározott összegű követelésekre irányuló keresetekben a megtéríthető tiszteletdíj legfeljebb 30 000 euró lehet eljárási fokonként, a meghatározatlan összegű követelésekre irányuló keresetekben pedig legfeljebb 11 000 euró lehet szintén eljárási fokonként, egyéb szempontokból esetleg igen, de az irányelv 14. cikkének való megfelelése szempontjából nem bírálható. Kétségtelen, hogy lehetne javítani a rendszeren (például, rendkívüli esetekben egyedi csökkentések alkalmazásával), de amilyen formában a rendszer létrejött, az nem sérti ezt a cikket, amelynek szövege, amint már idéztem, olyan „főszabályt” vezet be, amely tekintetében kivételek alkalmazhatók, és olyan észszerűségi, illetve arányossági szabályokra hivatkozik, amelyek nagyfokú szabadságot biztosítanak a tagállamoknak a szabályalkotás terén. Véleményem szerint a nemzeti jogalkotó önállóan értékelheti, tekintettel a jogi kultúrára, az ügyvédi közreműködés belgiumi helyzetére, egyéb tényezők mellett, azon felső határt, amely felett a pereszes fél által megtérítendő ügyvédi tiszteletdíjak észszerűtlenné válnak.

B – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés

77. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdést azon fogalmak alapján kell megválaszolni, amelyek segítségével az alapeljárás bírósága a nemzeti jogot ismerteti. E kérdés abból a feltevésből indul ki, hogy „a [belga] ítélkezési gyakorlat kimondja, hogy a szaktanácsadó költségei csak (szerződéses vagy szerződésen kívüli) felróható magatartás esetén téríthetők meg”. Teljes egyetértés van abban, hogy a szakértői költségek (ideértve a szakemberek vagy szaktanácsadók vonatkozó költségeit) megtérítésére nem vonatkoznak az ügyvédi tiszteletdíjak megtérítésére irányadó hatályos szabályok.

78. A kérdést előterjesztő bíróságban felmerült a kérdés, hogy az e költségek megtérítésére vonatkozó belga ítélkezési gyakorlat összeegyeztethető-e az irányelv 14. cikkével. A peres eljárásban részt vevő, és – a belga kormányt kivéve – e tekintetben véleményt nyilvánító felek által benyújtott írásbeli észrevételek osztják az összeegyeztethetlenségre vonatkozó álláspontot.

79. A válasszal kapcsolatos álláspontom kifejtése előtt kétpontosítást kell tennem. Az első szerint a szakértő, a szakember és a szaktanácsadó közreműködése miatt felszámított költségek fogalma mögött eltérő valós helyzetek húzódnak, amelyek közül néhány nem feltétlenül tartozik az „eljárási költségek” csoportjába. Ez utóbbi nem foglal magában minden olyan költséget, amely a keresettel többé-kevésbé kapcsolatos, vagy azt ennek kapcsán fizették meg, hanem csak az azonnal és közvetlenül az eljárással összefüggő költségeket tartalmazza. Egy természetes vagy jogi személy előzetes cselekményeket is végezhet, vagy akár előzetes konzultációt is tarthat bizonyos tanácsadókkal vagy szakértőkkel, anélkül hogy ennek költsége bármilyen oknál fogva az „eljárási költségek” között szerepeljen. Az irányelv (26) preambulumbekkezdése szerint a szellemi tulajdonjogok védelmének területén „a jogsértés megállapításával és az elkövetőjének felkutatásával összefüggésben” felmerült költségek a kártérítésről szóló fejezethez (13. cikk) tartoznak, nem pedig a költségekről szóló fejezethez (14. cikk).

³⁴ — A belga Alkotmánybíróság a 182/2008. sz. ítéletében kiemelte, hogy a 2007. április 21-i törvény, valamint a végrehajtására elfogadott királyi rendelet a pernyertes által a pereszes terhére visszaigényelhető összeg korlátozását azért vezette be, mert „a jogalkotó biztosítani kívánta az igazságszolgáltatás igénybevételéhez való jogot a hátrányosabb helyzetben lévő személyek tekintetében, és el akarta kerülni vagy korlátozni akarta »az eljáráson belül eljárásokat« a visszaigényelhető tiszteletdíjak összegét illetően.”

80. A másik pontosítás arra vonatkozik, hogy a belga bíróságokról szóló és eljárásjogi törvénykönyv (1018. cikkének 4. pontja) a pervesztes felet terhelő – azaz a pernyertesség általános rendje szerint – eljárási költségek között említi a tanúkkal és szakértőkkel kapcsolatban felmerülő költségeket, ha e személyek a bíróság által elrendelt bizonyításfelvétel alapján működtek közre. E szakértői díjak tekintetében úgy tűnik, hogy nem a felróhatóság (szubjektív) feltételét kell alkalmazni, amelyre a kérdést előterjesztő bíróság utal, hanem a pernyertesség (objektív) feltételét.

81. Tisztázni kell tehát, hogy pontosan milyen szakértői költségekre vonatkozik a belga ítélkezési gyakorlat, amikor azok megtérítését a helyreállítási kötelezettséget kiváltó kár keletkezésénél fennálló felróhatósághoz köti.³⁵ A szakértői jellegű bizonyítások miatti kifizetéseknek két változata lehet: a) a bíróságokról szóló és eljárásjogi törvénykönyv 1018. cikkének 4. pontja szerinti szakembereknek (szakértőknek) az eljárásban való közreműködéséből eredő költségek, és b) a kereset vagy viszonzválasz alátámasztása érdekében az eljáráson kívül keletkező költségek. Kizárólag ez utóbira vonatkozik a kérdést előterjesztő bíróság és a belga kormány által hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

82. Mindezek alapján az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésre általam javasolt válasznak két ellentétes oldala van. Véleményem szerint a kérdést előterjesztő bíróság által említett nemzeti ítélkezési gyakorlat nem ellentétes az irányelv 14. cikkével, ha a szakértői közreműködés követelt költségei sajátos körülményeik alapján nem tartozhatnak az „eljárási költségek” fogalmába, például egyszerűen előzetes jellege miatt, vagy egyéb olyan tényezők okán, amelyekből néhánnyal már korábban foglalkoztam. Ebben a helyzetben elképzelhető, hogy a megtérítés az irányelv 13. cikke alapján lenne eszközölhető, amely rendelkezés lehetővé teszi a felróhatóság fogalmához kötődő körülmények figyelembevételét (kártérítést köteles fizetni „[...] a jogsértő, aki tudta, vagy kellő gondosság mellett tudnia kellett volna, hogy jogsértést valósít meg”).

83. Ezzel szemben, és az előző állásponttal ellentétesen, a szellemi tulajdonjogok védelmére irányuló jogvitákban a szakértői közreműködésből eredő olyan kiadásokat, amelyek közvetlen és azonnali kapcsolatban állnak a kereset megindításával, az irányelv 14. cikke szerint a pernyertes fél részére meg kell téríteni (azaz, ha észszerűek, arányosak, és a méltányossági okoknak nem mondanak ellent), anélkül, hogy további olyan követelményre lenne szükség, mint a felróhatóság fennállása.

84. Ha az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésre általam javasolt válasz eltér az első kérdésre adandó, javasolt választól, ez azért van, mert a szakértői költségre feltehetően alkalmazható belső szabály (amely az ítélkezési gyakorlatból ered) kizárhatja a teljes mértékű vagy részben történő megtérítést a szellemi tulajdonjogra vonatkozó jogvitákban, különösen a felróhatóság fogalma miatt, az ügyvédi tiszteletdíjak esetében azonban nem ez a helyzet. Ezen „eljárási költségek” általános kizárása (feltéve, ha valóban ilyen jellegűek), amely az ilyen típusú peres eljárásokra alkalmazandó nemzeti ítélkezési gyakorlatból eredhet, azt sem engedné meg, hogy arányos vagy észszerű jellegét az adott esetre vonatkozóan értékelni lehessen, ami véleményem szerint nem egyeztethető össze az irányelv 14. cikkének szövegével és céljával sem.

35 — Az írásbeli és a szóbeli észrevételekben sem állapították meg kellő bizonyossággal, hogy létezik e területen egy általános, állandó és egységes ítélkezési gyakorlat. A belga Hof van Cassatie (semmitőszék) némely ítélete elfogadta, hogy a szakértői közreműködés költségeit meg kell téríteni a sérelmet elszenvedő fél részére, éppen e sérelem jóvátétele címén, ha azok számszerűsíthetők voltak (például a kisajátítás területén).

V – Véggövetkeztetések

85. A fentiekben kifejtettek alapján azt javaslom, hogy a Bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következő választ adja:

- „1) A szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló, 2004. április 29-i 2004/48/EK európai parlamenti és a tanácsi irányelv 14. cikkével nem ellentétes a jelen előzetes döntéshozatali eljárásban vitatotthoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amely a pernyertes fél ügyvédi tiszteletdíjának a költségviselésre kötelezett személy általi megtérítése tekintetében egy felső korlátot állapít meg valamennyi típusú peres eljárásban, így a szellemi tulajdonjogok védelmére irányuló peres eljárásokban is.
- 2) A 2004/48 irányelv 14. cikkével ellentétes a felróhatóság fennállásának, mint annak elrendeléséhez szükséges feltételnek a megkövetelése, hogy a peresztes fél megtérítse a pernyertes fél által megelőlegezett, észszerű, arányos és a méltányossági okokkal nem ellentétes szakértői költségeket, feltéve hogy azok közvetlen és azonnali kapcsolatban vannak a szellemi tulajdonjog védelmére irányuló eljárás megindításával.”